

НАПРЯМИ РОЗВИТКУ МОНОМІСТ В УКРАЇНІ У ПОВОЄННИЙ ПЕРІОД

*Ахновський Д.В., здобувач вищої освіти
akhnovskyi.d@donnu.edu.ua*

*Науковий керівник: Ахновська І.О., к.е.н., доцент
Донецький національний університет імені Василя Стуса*

Багато міст, які сьогодні є великими заможними центрами з диверсифікованою економікою, фактично народилися як монопрофільні міста, адже вигідне географічне положення є передумовою успішного розвитку більшості міст в історії людства. Сьогодні суспільство потребує збереження мономіст, які сьогодні є майже покинутими або знаходяться на межі вимирання, тож, існує можливість відродження цих поселень завдяки агентам змін – активним ВПО, які прагнуть знайти нове житло, отримати роботу і відроджувати країну.

Функціонування мономіст розглядали такі вітчизняні вчені, як Т. Водотика, М. Ільченко, А. Доценко, О. Кравцова, Д. Кочубей, К. Кузіна, В. Куліков, М. Наумов, В. Николаєва, Т. Портнова, І. Склокіна, О. Стяжкіна та інші. Проте, незважаючи на велику актуальність теми дослідження, у науковій літературі вона не отримала достатнього поширення.

Метою дослідження є розгляд напрямів розвитку мономіст в Україні у повоєнний період.

Кінець XVIII–початок XIX століття був радикальним моментом у геоісторії міст, коли на зміну традиційному прийшло індустріальне місто, і далі - місто модернізму. Якщо у традиційному місті людина виступала його масштабом, могла без особливих зусиль окреслити себе в «образі міста» - своє минуле і теперішнє у політичній, соціальній, культурній цілісності, а саме місто було побудовано за законами перспективи і розраховане на те, щоб його бачили, то індустріальне місто вже неможливо охопити поглядом, отже, руйнується його межа, місто стає мобільним і лабільним – формою, що піддається розвитку, але, разом з тим, відбувається інтенсивна руйнація доквілля. У місті модернізму стираються органічні смислові зв'язки не лише між людиною і середовищем, штучним доквіллям, простором мешкання, культурною пам'яттю, але й між планувальниками, їхніми проектами та мешканцями.

Міста індустріальної епохи були важливими осередками для розміщення робочої сили ближче до підприємств. Перехід від індустріальної економіки до постіндустріальної неможливий без 5 С: 1) culture – культури; 2) creativity – креативності; 3) circular – циркулярності; 4) craft – ремесел; 5) community – спільнот. Постіндустріальні міста конкурують між собою, розвиваючи котрийсь із цих пунктів або кілька/всі одразу [1].

Місто являє собою населений пункт, наділений комунікаціями та соціальними інститутами, мешканці якого здебільшого не пов'язані з сільським господарством, ведуть «міський спосіб життя» [2]. Місто розглядається як місце для комфортного і безпечного існування, як інструмент формування попиту на інноваційні рішення, як акумулятор фінансових ресурсів і креативного класу, як центр споживання тощо.

У науковій літературі поняття «моноіндустріальне місто» та «монопрофільне місто» об'єднуються у дефініцію «мономісто», адже грецька приставка «моно» означає «єдиний». Мономісто здебільшого розглядається як населений пункт, що залежить від одного або декількох містоутворюючих підприємств у плані працевлаштування та інфраструктури. Цікавим на наш погляд є визначення мономіста, де воно визначається як утворення, що виникає в умовах планової економіки, коли не суто ринкові сили, а інші фактори прив'язують галузеву спеціалізацію до унікального положення міста [3].

Стосовно визначення «монопрофільного міста», найбільш точним, на наш погляд, є наступне: це населений пункт, де один вид економічної діяльності визнають основним джерелом доходів мешканців міста; та/або 50% валової продукції міста надходить від одної галузі промисловості; та/або більше 30% місцевої робочої сили безпосередньо працює в одній галузі промисловості або в одній місцевій компанії [3]. Залежно від ступеня спеціалізації монопрофільні міста в Україні поділяють на вузькоспеціалізовані (домінантна галузь становить більше ніж 90% місцевої економічної бази); спеціалізовані (домінантна галузь становить 75–90% місцевої економічної бази); помірно спеціалізовані (домінантна галузь становить 60–75% місцевої економічної бази); неспеціалізовані (домінантна галузь становить менше ніж 60%, але більше ніж 50% місцевої економічної бази).

Виокремлюють також монофункціональні міста – як місто, спеціалізацію праці економічно активного населення в якому визначають підприємства здебільшого однієї-двох профілюючих галузей економіки, що формують дохідну частину бюджету міста,

забезпечують функціонування соціальної інфраструктури та інших об'єктів життєзабезпечення населення.

Як зазначають В.І. Николаєва, Д.О. Кочубей, нині в Україні налічується 65 мономіст, де шахта є єдиним бюджетоутворюючим підприємством; на початку ХХІ століття таких міст у нашій країні налічувалось 350 мономіст [4]. Життєвий цикл таких міст є коротким, проте нинішні мономіста за допомогою ефективного управління і диверсифікації економіки можуть отримати нове життя.

Сьогодні, коли у нашій країні триває війна, актуальним є стратегічне бачення розбудови українських міст, зруйнованих у результаті російської агресії, та майбутньої інтеграції ТОТ. Монофункціональність є ризиком як на мікрорівні – рівні окремого підприємства, так і на макро (країни), і мезорівні (країни, міста). Сучасні мономіста стикаються з масою проблем, у числі яких – висока екологічна і транспортна напруженість, підвищена щільність і хаотичність забудови, критичний знос об'єктів інфраструктури й дефіцит енергоресурсів. Маємо розуміти, що після війни нам потрібно відмовитися від неефективних моделей і перейти до пошуку і побудови інших, що свідчить про незаперечну актуальність проблеми, яка досліджується.

Література.

1. Шинкарук А. Як стати столицею культури Європи? URL: <https://gwamedia.com/yak-stati-stoliczeyu-kulturi-yevropi-dosvid-mista-koshicze/> (дата звернення: 6.11.2022).
2. Ахновська І.О., Ахновський Д.В. Сутність та характерні риси корпоративного міста. Вчені записки Таврійського національного університету імені В.І. Вернадського. Том 2022. 33(72). №2. С.99-105. URL: http://hist.vernadskyjournals.in.ua/journals/2022/2_2022/14.pdf
3. Трансформація економіки монопрофільних міст: між-народний і український досвід: Посібник для фахівців з МЕР. URL: http://pleddg.org.ua/wp-content/uploads/2021/04/Single_Industry_Town_Guide_2014_UKR.pdf (дата звернення: 9.11.2022).
4. Николаєва В.І., Кочубей Д.О. Шляхи формування стратегічного розвитку мономіст в Україні. Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія: Державне управління. 2021. Том 32 (71). С. 77-82. http://www.pubadm.vernadskyjournals.in.ua/journals/2021/3_2021/15.pdf